

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1116

מסכת עירובין ס"ג - ס"ט ♦ שביעית ד', ו' - ה', א'

בס"ד, כ"ג תשרי תשפ"א

השבוע בגליון

- ♦ אין טומאה בשבת בצפת
- ♦ סוף טומאה לצאת
- ♦ תקנות לשעת ההלוויות

♦ מצוות עירובי חצרות

- ♦ מתן צדקה לפני אחד
- ♦ שפיכת יין ההבדלה
- ♦ לא לרגוז על יין שנשפך
- ♦ ה"מִשְׁפָּךְ" כהוכחה

דף סג/א כל הנותן מתנותיו לכהן אחד

מתן צדקה לפני אחד

האם ראוי לתת את כל הצדקה לפני אחד, או שמא יש לפזר את הצדקה בין מספר עניים. מה לכך ולגמרתנו? ובכן, בסוגייתנו אומר רבי אבא בר זבדא: "כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם".

כוונתו למתנות הכהונה שיש להפריש עבור הכהנים, והוא לומד זאת מסמיכות הפסוקים בנביא: "וגם עירא היארי היה כהן לדוד" (שמואל ב' כ/ט), ומיד אחר כך, "ויהי רעב בימי דוד" (כא/א). הגמרא מבארת, כי "כהן לדוד" פירושו, שדוד המלך העניק לו את כל מתנות הכהונה שהפריש, והפסוק מסמך לכך "ויהי רעב בימי דוד" ללמדך, כי הרעב בא כתוצאה מהנהגת דוד, כפי שמפרש ה"עיון יעקב", מדה כנגד מדה - על הרעבת יתר הכהנים, לקתה ארצו ברעב.

הלכה זו פוסק הרא"ש לאור גמרתנו, כי אכן אין לתת מתנות כהונה לכהן אחד. אולם, הרמב"ם משמיט הלכה זו. הרש"ש מנמק זאת בכך, שדברי רבי אבא בר זבדא סותרים לדין "מכירי כהונה", הלא הוא הכלל הידוע במתנות כהונה הקובע, כי אם יהודי "אימץ" לעצמו כהן שהוא מעניק לו את מתנות הכהונה שלו, אותו כהן הופך ל"מכירי כהונה" והישראל אינו רשאי לתת את מתנותיו לכהן אחר (עיי' בבא בתרא כג/ב ובתוס' שם).

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (שו"ת "שלמת חיים" סי' ט"ו) מנסה ליישב את הסתירה, על פי דברי האור החיים הקדוש (ראשון לציון) יו"ד סי' רנ"ז סי' ס"ק ט) המסביר, כי לא התכוון רבי אבא בר זבדא אלא לכהן שמעניקים לו יותר מכפי צורכו. ברם, כל עוד הכהן זקוק למתנות למחייתו, אין כל מניעה להעניקן לו בלבד, ויתכן שדין "מכירי כהונה" אמור בכהן הזקוק להן למחייתו.

הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א ("דרך אמונה", מעשר פ"ז ס"ק ל"ח) מציע אפשרות נוספת ליישוב הסתירה. לא דיבר רבי אבא בר זבדא אלא בישראל המעניק את כל עשרים וארבע סוגי מתנות הכהונה לכהן אחד, אך אין כל פגם בהעניקה קבועה של סוג מסויים לכהן אחד וכן הלאה. לאמר, יתכנו "מכירי כהונה", אך הם אינם מקבלים את הכל [ועיי' בבא בתרא כהלכה, שאם נותן כל שנה לאחר, גם כן יתכן שאינו בכלל האמור בגמרתנו].

מכל מקום, ה"מרדכי" (ב"ב סי' תק"ב) נוקט כדברי הרא"ש, כי דברי רבי אבא בר זבדא תקפים להלכה, והוא אף מסיק מהם את ההלכה הבאה: "מכאן שלא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים. גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם", וכן פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' רנ"ז סעי' י"ט).

דף סה/א כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה

שפיכת יין ההבדלה

רבים נוהגים לגדוש ביין את כוס ההבדלה מעט מעל לגדותיה, כדי שהיין העודף ייגר מן הכוס. על מקור המנהג, על התומכים בו ועל המתנגדים לו, במאמר שלפנינו.

דבר העורך

קופיקה

פעם בתקופה עלינו לעצור רגע קט מן המירוץ השוטף של "מאורות הדף היומי", והוא שוטף בערוצים רבים בקול רעש גדול, ולומר תודה לאנשים שמזינים את המנוע של המערכת. מדובר על ידידי בית "מאורות הדף היומי", המזוילים מכספם מתוך מטרה אחת - להרבות תורה בישראל. את הערכתי האישית אביע במעשה המרגש הבא, שהתפרסם בספר חזיונות טמירים.

היה זה בוקר יום שישי בעיר תל אביב, שנת תשי"ב (1952).

ר' מרדכי שפירא, בחור אמריקאי שלמד באחת הישיבות בארץ ישראל, הלך ברחוב אלנבי שבעיר, כאשר לפתע צדה את עינו אפיזודה מעניינת: אדם מבוגר בעל זקן לבן עמד בקיוסק שלו ומכר סחורה לקונים הרבים, וכל אותה עת לא הרים את עיניו ולא הביט ישירות באיש מהם. ר' מרדכי החליט להתקרב ולברר את פשר העניין.

כאשר ניגש אל הקיוסק, שמע את אחד הקונים מבקש לקנות סיגריות.

"מה השעה עכשיו?" שאל המוכר.

הקונה הביט בשעונו. "רבע אחרי שתיים עשרה".

"אני מצטער" אמר המוכר, "אבל אני חושב שאחרת את המועד, איני מוכר סיגריות לאחר חצות ביום ששי".

לעילוי נשמת

הר"ר **שמעון יסלזון** ז"ל בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו וזוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחו על ידי ילדיהם שיחי

הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' רצ"ו סעי' א') כותב: "ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ, קודם שסיים בורא פרי הגפן... וטעם השפיכה, דאמרין, כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחלת השבוע". מקור מנהג זה ב"שלטי הגבורים" (ברכות פ"ז אות ז).

שפיכת היין סימן ברכה: כוונת הרמ"א לדברי רבי חנין בר פפא [אחד מעשרת בני רב פפא המוזכרים בסיום מסכת] בגמרתנו, כי "כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים, אינו בכלל סימן ברכה". מדברי רש"י (ד"ה "אינו בכלל הברכה") עולה, לכאורה, כי כוונת הגמרא היא, שסימן העשירות היותר מובהק הוא, שהיין נשפך בבית והשתיה כדת. אולם, הרמ"א הבין את הדברים כפשוטם, כי שפיכת היין על הארץ מהווה סימן ברכה.

לא לרוגז על יין שנשפך: אכן, ה"ט"ז (שם סק"א) חולק על הרמ"א ותמה, כי אין כל ברכה בשפיכת יין. לדעתו, רבי חנין מתכוון לכך, שבעל הבית אשר אינו זועם על יין שנשפך בביתו, מביא ברכה על ביתו, שהרי הרוגז הוא סימן לעניות. ה"ט"ז מסיים את דבריו, כי אין כל טעם למנהג גדישת כוס ההבדלה ביין הניגר ממנו.

ה"משפך" כהוכחה: היעב"ץ טוען, כי לא יתכן שהגמרא מתייחסת לשפיכת יין על הארץ, שהרי יש בדבר ביזוי אוכלין, אלא כוונת הדברים היא כעין דברי רש"י הנזכרים, לבית ששופכים בו יין לכוסות המסובים בלא להצטמצם. ואם תתמה, הוא כותב, מדוע כתוב "נשפך" ולא "נמזג", הרי גם ה"משפך" קרוי כן אף על פי שהוא משמש למזיגה מכלי לכלי...

ראוי לציין, כי ה"מגן אברהם" מביא בשם ה"מטה משה" טעם לשפיכת היין על פי הקבלה, אך אין לשפוך טרם סיום הברכה, כמבואר ברמ"א, אלא בעת מזיגת היין לגביע, יגדשנו עד גדותיו. ה"מגן אברהם" מוסיף, כי לפי מנהג זה צריך לומר, שבשפיכת מעט יין אין ביזוי.

ה"משנה ברורה" מצטט את דברי ה"ט"ז (ס"ק א'), כי יש למעט בשפיכת היין, מפני ביזוי המשקין. ראוי לציין, כי קיימות דעות השוללות מנהג זה, ביניהם בעל "באר שבע" (בקונטרס "באר מים חיים" סי' ח'), המשבח את הספרדים שאינם שופכים מן היין על הארץ, מפני ביזוי היין. בספר "כנסת הגדולה" (סי' רצ"ט בהגהות הטור והובא ב"מגן אברהם" שם) כתב, ששמע כי האריז"ל אמר, שאסור לשפוך את היין. החיד"א ("מחזיק ברכה" שם סק"ב) כותב, כי במקומות רבים נתבטל מנהג שפיכת היין, לאחר שיצאו עליו עוררין.

דף סח/א מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף

מצוות עירובי חצרות

תקנת "עירוב חצרות", בה עוסקים אנו זה עשרות דפים, מקורה בתקנת שלמה המלך ע"ה ובית דינו, כי אין לטלטל מבית לחצר ומבית לבית [ומחצר לחצר ללא "שיתוף מבואות"] מחשש שבסופו של דבר ייגררו לטלטול ברשות הרבים ואליה. הרוצה לטלטל, עורך "עירוב חצרות" בין בני החצר, אשר בפרטיו הרבים עוסקים לומדי הדף היומי.

במהלך הדורות היו אי אלו שהעלו סברה, כי "יש חשש עבירה" בדבר, מפני ש"עירוב חצרות" הוא בדיעבד, כביכול התקנה המקורית קבעה, שאין לטלטל בינות החצרות ובינות הבתים, ופתרון "עירוב חצרות" הוא אמצעי עבור אלו שאינם מסוגלים לעמוד בכך. ברם, התשב"ץ (שו"ת ח"ב סי' ל"ז) אשר נשאל על כך, דחה רעיון זה מכל וכל, ואף התבטא ש"חס וחלילה" לומר כך. התקנה המקורית, איפוא, כללה את עירוב חצרות עמה יחד, כך צורתה וצביונה - עשו עירוב חצרות!

התשב"ץ אף מביא ראיה מעניינת מסוגייתנו. גמרתנו מספרת כי רבה בר רב חנן שאל את אביו, כיצד יתכן שבמבוי אשר בו מתגוררים שני גדולי הדור, אביו ורבה, לא נעשה עירוב חצרות. אביו הצטדק והסביר, כי אין זה מכבודו של רבה לקבץ פת מכל השכנים, ואילו הוא, אביו, טרוד בגירסת לימודו. יתר בני המבוי, אינם משגיחים בכך, ולפיכך נותר המבוי ללא עירוב חצרות. מן הדברים עולה באופן שאינו משתמע לשתי פנים, כי עשיית עירוב חצרות היא האפשרות המועדפת.

תמיהת הגאונים: כדברים הללו כתבו הגאונים (תשובות הגאונים - גאוני מזרח ומערב סימן כ"ו) בתשובתם לבני העיר אוליסאנו, אשר לא נהגו לעשות עירוב חצרות. הגאונים תמיהם: "תמה גדולה תמהנו בדבר זה, חכמים גדולים שכמותכם, בעלי תורה, מדקדקים בדבר הלכה, אי אתם מערבין עירובי חצרות?" הרי "בזכות שמים, אוליסאנו אין בה גוי שאוסר עליכם, מפני מה אין אתם מערבין עירובי חצרות, כדאמר ליה רבא בר רב חנן לאביו...".

גם ראשונים נוספים (מרדכי סי' תקט"ו, הגהות מימוניות הל' עירובין פ"א אות א' בשם התוספות) סוברים כן, וכתבו כי בודאי עדיף לעשות עירוב חצרות כדי שלא יבואו לידי מכשול, ויעברו על איסור חכמים שאין לטלטל בין החצרות ובין הבתים.

הקונה משך בכתפיו והתרחק מן המקום. ר' מרדכי שפירא התקרב אל הקיוסק והבחין בספר משניות המונח פתוח על השולחן.

"שלום עליכם, ר' יהודי", ברך את המוכר.

האיש הרים את עיניו מן הספר, "עליכם השלום. במה אוכל לעזור לך?"

"מה שמך?" שאל ר' מרדכי שפירא.

"שמי יעקב אוקסנקרוג, ומי אתה?"

"שמי מרדכי שפירא. אני מאמריקה, אך אני לומד כאן בישיבה".

"אתה מאמריקה?" התפעל המוכר "אם כך, אולי תוכל לעזור לי?"

"כמובן" השיב ר' מרדכי שפירא, אף שבתוכו חשש מן הבאות, האיש יבקש ודאי לדעת אם הוא מכיר את בן דודו חיים המתגורר אי שם בניו יורק, או אולי בקליפורניה?...

"ובכן" פתח בעל הקיוסק "לפני שנים רבות הכרתי מישהו בעיירה שלי באירופה שמו היה ארקלה סוויצלאצ. שמעתי שנסע לאמריקה לפני שנים רבות. אולי ידוע לך במקרה מה עלה בגורלו?"

ר' מרדכי שפירא הביט בו בתדהמה. הוא הבין שהכונה היא לגאון הרב אהרן קוטלר, מייסד וראש ישיבת ליקווד שבארצות הברית. מה הקשר בין הרב לבין יהודי זה.

"מאיפה אתה מכיר את, אה, ר' ארקלה?" שאל.

"באותם ימים הייתי שוחט" הסביר האיש. והיה לי מנהג קבוע, שעל כל קילו בשר שהייתי מוכר,

**"עד
שהחברותא
מכין לעצמו
תה"**

**גם ר' בנימין
מחשובי האברכים באלעד,
לא מפספס אף יום.
2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

**לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

פנינים

דף ד/א לא יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה

דבר ההלכה של הגר"א

סיפרו תלמידי הגר"א זצ"ל:

הגיל היה הגר"א לומר לאלו שנפטרו מאיתו: "יחיד ורבים הלכה כרבים", כדי לקיים את הנאמר "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה".

מדוע דווקא בהלכה זו?

כי ישנו שם קדוש המלוה את האדם בדרך, והוא יוצא מסופי תיבות הפסוק "כי מלאכיו יצווה לך". לכן אמר הלכה זו, שראשי תיבותיה הם אותו שם קדוש ("דברי אליהו").

אל בית הקברות, מחחש שמא בלא משים יעברו הכהן והמת בצוותא תחת השער, ונמצא הכהן טמא - אסור לבטל את מנהגם, מפני שהוא סייג וזהירות באיסור טומאת מת שנצטוו בו [כמבואר בפסחים נ/ב לגבי מנהגי מקום משום סייג].

באותה שבת מדוברת, נשאל המבי"ט על ידי כהן אם הוא רשאי להכנס לחצר שיש בה מת, שהרי למחרת היום, עתידים להוציא את המת דרך שער החצר. רשאי אתה להכנס, הורה לו המבי"ט, שהרי לשיטתו, על הכהן להקפיד שלא לעבור במקום בו עוברים מתים, כדי שלא ייכשל וימצא עצמו במקום אחד עם המת, והואיל ובשבת קודש אין קוברים את המתים, אין עילה לחומרה זו בשבת.

הכל הבינו, איפוא, את דבריו של המבי"ט, כי בשבת אין טומאה... וכך מסכם בנו את הדברים: "וזה ששמע השומע שאמר 'אין טומאה בשבת' ח"ו לא כך אמר אלא כך אמר אין דרך טומאה לצאת בשבת".

דעתו של המבי"ט, כי יש להחמיר בדבר אם נהגו בו משום סייג, נידונה רבות בפוסקים. בין היתר נידונו דבריו בקהילת גלוגא. בעיר זו הובילו את המתים לקבורתם דרך שער שהיה מחובר לבית הכנסת העירוני. ידוע לפי הדעה המחמירה, כי בשעה שמת עובר תחת השער, עליהם להמנע מלהכנס לבית הכנסת, אך לפי הדעה המחמירה, ש"סוף טומאה לצאת" כולל את כל המקומות דרכם עתיד המת לעבור, אין הכהנים רשאים להכנס לבית הכנסת לעולם, שהרי במקום כל שהוא מוטל מת העתיד לעבור תחת השער.

תקנות לשעת ההלוויות: הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת רעק"א ח"ב סי' י"ח) הורה, כי יש להקל כשיטת המבי"ט. אך עדיין נותרה בעיה, כי גם לדעת המבי"ט, יש להחמיר שלא יעברו כהנים במקום בו רגילים לעבור מתים, שמא יעברו עמם בצוותא. לכך הציע הגרע"א פתרון לגבאי הקהילה, כי יתקנו שאין עורכים הלוויות עד כלות חצי שעה מעת התפילה.

אפיקורס

**גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול**

ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בברכת גדולי ישראל

להתנסות חנים התקשר עכשיו: *3764

לעילוי נשמת הר"ר **ישראל צבי הפטקה** ז"ל ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג וזוג' מרת **בלה** ע"ה ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט **תנצב"ה**
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו